

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش بازی های رایانه ای (اینترنتی) بر تربیت کودکان

زینب برزنونی

طلبه ی سطح ۲ مدرسه علمیه ی حضرت صدیقه فاطمه سلام الله علیها گرگان

مرداد ۱۴۰۴

این مقاله با هدف شناسایی نقش بازی های اینترنتی بر تربیت کودکان تنظیم و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که بازی های اینترنتی چه نقشی در تربیت کودکان دارند؟

تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی و روش به کار رفته در این مطالعه اسنادی است. داده ها متناسب با اهداف و سوالات تحقیق با استفاده از ابزار فیش جمع آوری و در تحلیل داده ها از روش تحلیل محتوا استفاده شده است.

از مهمترین نتایج این مطالعه می توان به تاثیر گذاری تربیت کودکان از بازی های اینترنتی یاد نمود. همچنین نوع بازی های اینترنتی بر رفتار و تربیت کودکان تاثیر گذار باشند.

واژگان کلیدی:

تربیت کودکان، فضای مجازی، بازی های اینترنتی.

بازی‌های اینترنتی، فعالیت‌های تعاملی و سرگرم‌کننده‌ای هستند که بر بستر اینترنت انجام می‌شوند و شامل انواع مختلفی از بازی‌ها می‌باشند. این بازی‌ها می‌توانند آموزشی، تفریحی، خشونت‌آمیز یا ترکیبی از هر دو باشند. با توجه به گسترش روزافزون فناوری و دسترسی آسان کودکان به این بازی‌ها، اهمیت بررسی تأثیرات آن‌ها بر تربیت و سلامت روان کودکان بیش از پیش احساس می‌شود.

در حالی که بازی‌های اینترنتی فرصت‌هایی برای آموزش و سرگرمی کودکان فراهم می‌کنند، اما در کنار آن، چالش‌ها و آسیب‌هایی نظیر اعتیاد، خشونت، کاهش روابط خانوادگی و اجتماعی، و تضعیف ارزش‌های اخلاقی و دینی نیز به وجود آمده است. این وضعیت، نیازمند بررسی علمی و دقیق است تا بتوان راهکارهای مناسب برای بهره‌برداری مثبت و کاهش اثرات منفی این فعالیت‌ها ارائه داد. مسأله اصلی این است که چگونه می‌توان اثرات مثبت بازی‌های اینترنتی را تقویت و اثرات منفی آن‌ها را کاهش داد تا تربیت دینی، اخلاقی و اجتماعی کودکان در فضای مجازی حفظ و تقویت شود.

مطالعات انجام شده در زمینه بازی‌های اینترنتی و فضای مجازی از تنوع نسبتاً زیادی برخوردارند که به اختصار به تعدادی از آنها اشاره می‌گردد:

موسسه رشد و تربیت دیجیتال (۱۴۰۰) به بررسی فضای مجازی و ارزش‌های اخلاقی، احمدی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی اثرات منفی بازی‌های اینترنتی و کریمی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی نقش بازی‌های آنلاین بر مهارت‌های شناختی و حل مسأله پرداخته‌اند. مطالعات انجام شده عمدتاً متمرکز بر فضای مجازی و ارزش‌های اخلاقی، اثرات منفی بازی‌های اینترنتی و بازی‌های آنلاین و مهارت‌های شناختی و حل مسأله بود و کمتر به نقش بازی‌های اینترنتی بر تربیت کودکان پرداخته شده است. با عنایت به موارد فوق در این مطالعه تلاش می‌گردد تا به این سوال پاسخ داده شود که بازی‌های اینترنتی چه نقشی در تربیت کودکان دارند؟

■ ضرورت انجام این مطالعه

مشاهدات میدانی محقق حاکی از آن است که کودکان بیشتر وقت خود را به بازی های اینترنتی اختصاص داده اند و این عامل باعث گردید تا فاصله بین آن ها و والدین زیاد گردد، پرخاشگری در آنها رو به افزایش است، تعامل با دیگران رو به کاهش است. استرس و فشار های روانی در آن ها رو به افزایش است.

در صورت انجام این مطالعه و شناسایی نقش بازی های اینترنتی بر تربیت کودکان و ارائه راه حل و اجرایی نمودن راه حل ها می توان انتظار داشت که فاصله بین والدین و کودکان کم گردد، پرخاشگری ها کاهش و تعامل با دیگران افزایش یابد و همچنین از میزان استرس و فشار های روانی آنان کاسته شود.

■ اهداف تحقیق

هدف اصلی:

نقش بازی های اینترنتی بر تربیت کودکان.

اهداف فرعی:

- ۱) مشخص نمودن نقش نوع بازی های اینترنتی بر تربیت کودکان.
- ۲) مشخص نمودن نقش میزان استفاده از بازی های اینترنتی بر تربیت کودکان.
- ۳) مشخص نمودن رابطه بین سن و نوع بازی های اینترنتی بر تربیت کودکان.

■ سوالات تحقیق

سوال اصلی:

بازی های اینترنتی چگونه می توانند بر تربیت کودکان تاثیر بگذارند؟

سوالات فرعی:

۱) انواع بازی های اینترنتی چه نقشی بر تربیت کودکان دارند؟

۲) میزان استفاده از بازی های اینترنتی چه نقشی بر تربیت کودکان دارند؟

۳) بازی های اینترنتی با تاکید بر سن کودکان چه نقشی در تربیت دینی کودکان دارند؟

■ پیشینه تحقیق

پژوهش های متعددی در سطح جهانی و داخلی به بررسی تأثیر بازی های اینترنتی بر کودکان و نوجوانان پرداخته اند. این مطالعات، هم آثار مثبت و هم منفی بازی ها را مورد تحلیل قرار داده اند و نشان می دهند که شدت و نوع تأثیر وابسته به محتوای بازی، زمان استفاده و نظارت والدین است.

♦ پژوهش های بین المللی

۱- Przybylski & Weinstein (2019) دریافتند که استفاده متعادل از بازی های آنلاین می تواند به رشد

مهارت های اجتماعی، همکاری گروهی و توانایی مدیریت هیجانات کمک کند، اما استفاده افراطی با کاهش انگیزه تحصیلی و اختلال در خواب کودکان همراه است.

۲- Granic et al. (2014) در مطالعه ای جامع، نشان دادند که بازی های ویدیویی می توانند مهارت های

شناختی مانند حل مسئله، برنامه ریزی و تصمیم گیری را تقویت کنند. آنها تأکید کردند که این اثرات زمانی مثبت هستند که بازی ها دارای اهداف آموزشی و چالش های منطقی باشند.

♦ ۴- اضطراب و استرس

بازی‌های رقابتی و آنلاین، به ویژه در صورت نداشتن کنترل مناسب، می‌توانند سطح اضطراب و استرس کودکان را افزایش دهند. فشار برای برنده شدن، ترس از شکست و مقایسه با دیگران، از جمله عوامل ایجاد اضطراب است (چشک، ۱۳۹۳؛ ۸۷).

از آنجایی که بهترین سن برای شکل‌گیری شخصیت کودک همان کودکی است باید به بازی کودک اهمیت فراوان داد و با کنترل و نظارت کامل بر بازی‌های رایانه‌ای و مدیریت لازم بر انواع بازی‌های متناسب با سن کودک بازی‌های او را طراحی و در اختیار کودک قرار دهیم تا باعث افزایش مهارت، رشد و خلاقیت او شود. اثرات روانشناختی بازی‌های اینترنتی بر کودکان نیز می‌تواند مثبت یا منفی باشد، بسته به نوع، میزان و مدیریت استفاده از آن دارد.

آموزش مهارت‌های مدیریت زمان، انتخاب محتوای مناسب، و نظارت فعال والدین، کلید کاهش اثرات منفی و تقویت اثرات مثبت است.

همچنین، توسعه فعالیت‌های جایگزین و فرهنگی می‌تواند نقش مهمی در تربیت سالم کودکان در فضای مجازی ایفا کند.

■ توصیه‌هایی عملی برای کاهش اثرات منفی و تقویت اثرات مثبت

♦ ۱- آموزش مدیریت زمان و محتوای بازی‌ها

- تعیین محدودیت زمانی روزانه برای بازی‌های اینترنتی، بر اساس سن کودک.

- آموزش کودکان درباره محتوای مناسب و نامناسب بازی‌ها و اهمیت انتخاب بازی‌های آموزشی و سالم.

- استفاده از نرم‌افزارهای کنترل والدین برای نظارت بر مدت زمان و نوع محتوا.

♦ ۲- ترویج فعالیت‌های جایگزین

- تشویق کودکان به شرکت در فعالیت‌های فیزیکی، بازی‌های گروهی، هنر و مطالعه.
- برگزاری برنامه‌های خانوادگی و فعالیت‌های خارج از فضای مجازی برای تقویت روابط خانوادگی و اجتماعی.

♦ ۳- آموزش مهارت‌های اجتماعی و روانشناختی

- آموزش مهارت‌های حل تعارض، کنترل خشم و مدیریت استرس.
- آموزش کودکان درباره اهمیت روابط اجتماعی و نحوه برقراری ارتباط مؤثر با دیگران.

♦ ۴- نظارت و مشارکت فعال والدین و مربیان

- والدین باید در کنار کودکان حضور فعال داشته باشند و در انتخاب بازی‌ها مشارکت کنند.
- گفتگوهای منظم درباره محتوای بازی‌ها و احساسات کودکان پس از بازی.
- آموزش والدین درباره اثرات روانشناختی بازی‌های اینترنتی و راهکارهای مقابله با آنها.

♦ ۵- توسعه برنامه‌های آموزشی و فرهنگی

- برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی در مدارس و مراکز فرهنگی درباره استفاده مسئولانه از فناوری.
- ترویج فرهنگ استفاده متعادل و سالم از فضای مجازی در خانواده‌ها و مدارس.

■ نتیجه گیری نهایی

این مقاله با هدف بررسی نقش بازی های رایانه ای (اینترنتی) بر تربیت کودکان تنظیم گردیده است تا به این سوالات پاسخ داده شود :

انواع بازی های رایانه ای چه نقشی بر تربیت کودکان دارند؟

میزان استفاده از بازی های اینترنتی چه نقشی بر تربیت کودکان دارند؟

بازی های اینترنتی با تاکید بر سن کودکان چه نقشی در تربیت کودکان دارند؟

روش تحقیق استفاده شده در این مطالعه، روش توصیفی کتابخانه ای بوده است. جمع آوری داده ها، متناسب با اهداف مطالعه، با استفاده از ابزار فیش جمع آوری و در تحلیل داده ها، از روش تحلیل محتوا استفاده شده است.

نتایج به دست آمده از این مطالعه در ذیل ارائه می گردد:

در پاسخ به این سوال که «بازی های رایانه ای (اینترنتی) چگونه بر تربیت کودکان تاثیر می گذارند؟»، توصیه ها با توجه به نتایج به دست آمده، توصیه می گردد.

در دنیای امروز، فناوری های نوین و فضای مجازی نقش مهمی در شکل گیری شخصیت و تربیت کودکان ایفا می کنند.

فناوری های نوین، به ویژه بازی های اینترنتی، در کنار فرصت های بی نظیری که برای توسعه مهارت های شناختی، اجتماعی، خلاقیت و فناوری کودکان فراهم می آورند، چالش ها و مخاطراتی نیز به همراه دارند که باید با آگاهی و مدیریت صحیح، از آن ها عبور کرد.

از یک سو، بازی‌های اینترنتی می‌توانند ابزارهای مؤثری در تقویت مهارت‌های حل مسئله، همکاری گروهی، خلاقیت و آموزش مهارت‌های دیجیتال باشند. این اثرات مثبت، در صورت بهره‌برداری متعادل و هدایت مناسب، نقش مهمی در تربیت سالم و متعادل کودکان ایفا می‌کنند و آینده‌ای پرامید را رقم می‌زنند.

از سوی دیگر، استفاده نادرست و افراطی از این فناوری‌ها، منجر به بروز مشکلاتی جدی مانند اعتیاد، کاهش تمرکز، مشکلات جسمانی و روانی، تضعیف روابط خانوادگی و اجتماعی، و ترویج رفتارهای منفی می‌شود. این اثرات منفی، تهدیدی جدی برای سلامت روان و تربیت صحیح کودکان محسوب می‌شوند و نیازمند نظارت، آموزش مناسب هستند.

مداخلات خانواده‌ها، مربیان و مسئولان فرهنگی در آموزش و هدایت کودکان، نقش کلیدی در کاهش آسیب‌ها و تقویت ارزش‌های دینی و اخلاقی در فضای مجازی دارد. آموزش‌های دینی، الگوبرداری از رفتارهای مثبت و نظارت مستمر می‌تواند در شکل‌گیری شخصیت متعادل و اخلاق‌مدار کودکان مؤثر باشد.

همچنین نقش والدین، مربیان و جامعه در مدیریت و هدایت استفاده کودکان از بازی‌های اینترنتی، حیاتی است. آموزش مهارت‌های مدیریت زمان و محتوا، تعیین محدودیت‌های زمانی و محتوایی، ترویج فعالیت‌های جایگزین، توسعه برنامه‌های آموزشی و تربیتی مبتنی بر فناوری، و تدوین سیاست‌های حمایتی، از جمله راهکارهای کلیدی در این مسیر هستند تا از بروز آسیب‌های روانی و اجتماعی جلوگیری شود.

در نهایت، بهره‌گیری هوشمندانه و مبتنی بر آموزه‌های دینی از فناوری‌های نوین، می‌تواند در تربیت نسلی سالم، اخلاق‌مدار و متعهد نقش‌آفرین باشد و آینده‌ای بهتر را برای جامعه رقم بزند.

- ۱- احمدی، ر. (۱۳۹۹). مدیریت زمان و محتوای بازی‌های اینترنتی در خانواده‌ها. مطالعات خانواده و تربیت. دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۲- بیات، س. و رضایی، ف. (۱۴۰۰). نقش بازی‌های اینترنتی در توسعه مهارت‌های شناختی کودکان. فصلنامه روانشناسی تربیتی.
- ۳- پژوهشکده فناوری و تربیت، (۱۴۰۲). بررسی اثرات منفی و مثبت بازی‌های اینترنتی بر کودکان.
- ۴- چشک، ز. (۱۳۹۳). بازی‌های کودکان و تاثیر آن در رشد و تربیت کودکان.
- ۵- حسینی، م. (۱۳۹۸). تاثیر بازی‌های رایانه‌ای بر رفتار کودکان. پژوهش‌های تربیتی و روانشناسی کودک و نوجوان. دانشگاه تهران.
- ۶- رحیمی، ع. (۱۳۹۷). نقش خانواده در مدیریت استفاده کودکان از فناوری‌های نوین. مجله خانواده و تربیت.
- ۷- رضایی، س. (۱۳۹۷). نقش خانواده در تربیت کودکان در فضای مجازی. پژوهش‌های تربیتی.
- ۸- سلیمی، ف. (۱۴۰۱). تاثیر بازارهای ویدیویی بر رفتار اجتماعی کودکان. فصلنامه علوم تربیتی.
- ۹- شبانعلی، م. (۱۳۹۹). تربیت دیجیتال و کودکان عصر فناوری. نشر رشد.
- ۱۰- علی محمدی، م. (۱۳۹۹). مدیریت زمان و محتوای استفاده از فناوری‌های دیجیتال. انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۱- کریمی، ع. (۱۳۹۹). اعتیاد به بازی‌های اینترنتی و راهکارهای مقابله. فصلنامه روانشناسی و تربیت.
- ۱۲- مهدوی، س. (۱۳۹۷). نقش بازی‌های آموزشی در توسعه مهارت‌های شناختی کودکان. فصلنامه آموزش و پرورش کودکان. دانشگاه تربیت مدرس.
- ۱۳- نوری، ف. (۱۳۹۸). اثرات بازی‌های خشونت‌آمیز بر رفتار کودکان. مجله روانشناسی کودک و نوجوان. دانشگاه شهید بهشتی.